

Ігор НЕПОТА,

*полковник, Головне управління розвитку та супроводження
матеріального забезпечення Збройних Сил України*

СУЧАСНИЙ СТАН СИМВОЛІКИ СИЛОВИХ СТРУКТУР УКРАЇНИ

Проаналізовано організацію наукової діяльності та роботу у сфері мілітарної символіки армій країн Світу. Охарактеризовано стан мілітарної символіки Збройних Сил України, інших силових структур України. Викладено перспективи розвитку мілітарної символіки Збройних Сил України. Наголошено на необхідності створення відомчої символіки силових відомств України.

Ключові слова: мілітарна (військова) символіка, Збройні Сили України, шляхи розвитку військової символіки України.

Nepota I., colonel, the Main directorate of development and support of material support of the Armed Forces of Ukraine. The current state of the symbols of Ukraine's power structures. The organization of scientific activity and work in the field of military symbolism of the armies of the countries of the World is analyzed. The state of military symbols of the Armed Forces of Ukraine, other power structures of Ukraine was characterized. The prospects of development of military symbols of the Armed Forces of Ukraine are outlined. The necessity of creation of departmental symbols of power departments of Ukraine is emphasized.

Key words: militaristic (military) symbolism, Armed Forces of Ukraine, ways of development of military symbols of Ukraine.

1. Аналіз організації наукової діяльності і роботи у сфері мілітарної символіки у країнах Світу.

У переважній більшості країн Світу питання мілітарної символіки є

невід’ємною складовою цілісної державної політики щодо захисту національної історії. Створені спеціалізовані інституції які опікуються усім комплексом проблем – від розробки нових елементів символіки до надання дозволів виробникам на виробництво таких символів. Так, наприклад: в Австралії таких інституцій – 3, в Австрії – 1, Бельгії – 3, Великій Британії – 3, Грузії – 1, Данії – 4, Ірландії – 2, Італії – 2, Канаді – 2, Люксембурзі – 1, Нідерландах – 2, Німеччині – 4, Норвегії – 6, Новій Зеландії – 2, Угорщині – 1, Польщі – 1, Португалії – 3, США – 7, Фінляндії – 5, Франції – 4, Швейцарії – 1, Швеції – 7, Південно-Африканській Республіці – 3, Японії – 1.

Але у кожній з цих держав визначено лише одну інституцію, що є провідною з усіх питань мілітарної символіки. Винятком є лише Португалія, де для кожного з видів збройних сил у генеральному штабі створено 3 відділи військової символіки. Тобто, політичне керівництво країн Світу опікується питаннями як мілітарної історії взагалі, так і символіки збройних сил зокрема.

Яскравим прикладом є Інститут геральдики армії США. Саме він визначає “правила гри” для усіх, хто бажає, спроможний виробляти і продавати встановлену мілітарну символіку. До сфери компетенції Інституту відносяться усі державні нагороди, друкована продукція, художнє оформлення державних заходів, знаки розрізнення, значки, прапори та інші вироби, що містять державну символіку яка дозволена для широкого користування.

Межі компетенції визначено низкою законів та нормативних актів США. Так, Положенням про “Інститут геральдики Армії США” визначено, що до основних напрямів діяльності належать:

- дослідження, дизайн, розвиток, стандартизація, контроль якості геральдичної продукції для державних і недержавних установ, закладів, військових формувань видів (родів) військ армії США, інших силових структур;
- контроль застосування і демонстрації офіційних символічних знаків, державних нагород і відзнак, якими були нагороджені (відзначені) державні і

недержавні установи, заклади, військові формування, інші силові структури та окремі особи;

- контроль обмежень на застосування визначеного переліку офіційних символічних знаків у повсякденній діяльності державних і недержавних установ, закладів, військових формувань видів (родів) військ армії США, інших силових структур.

Інститут організаційно складається з трьох відділів. Слід зазначити, що на початку діяльності чисельність була більша за 100 осіб, але “маховик розкрутився” і поступово загальна чисельність усіх цивільних осіб наразі – 32 чоловіка. У Положенні про “Інститут геральдики Армії США” визначено, щодо основних напрямів діяльності належать:

- дослідження, дизайн, розвиток, стандартизація, контроль якості геральдичної продукції для державних і недержавних установ, закладів, військових формувань видів (родів) військ армії США, інших силових структур;

- контроль застосування і демонстрації офіційних символічних знаків, державних нагород і відзнак, якими були нагороджені (відзначені) державні і недержавні установи, заклади, військові формування, інші силові структури та окремі особи;

- контроль обмежень на застосування визначеного переліку офіційних символічних знаків у повсякденній діяльності державних і недержавних установ, закладів, військових формувань видів (родів) військ армії США, інших силових структур.

2. Стан мілітарної символіки Збройних Сил України, інших силових структур України.

Проблемні питання у сфері військової символіки України:

- відсутність правової бази з питань мілітарної символіки України;
- відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері воєнної історії;
- відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері військової

символіки і державних (відомчих) нагород;

- відсутність системи розвитку, удосконалення і використання військової уніформистики та емблематики;

- анулювання претензій на створення або скасування геральдичних відзнак об'єктів військової історії держави;

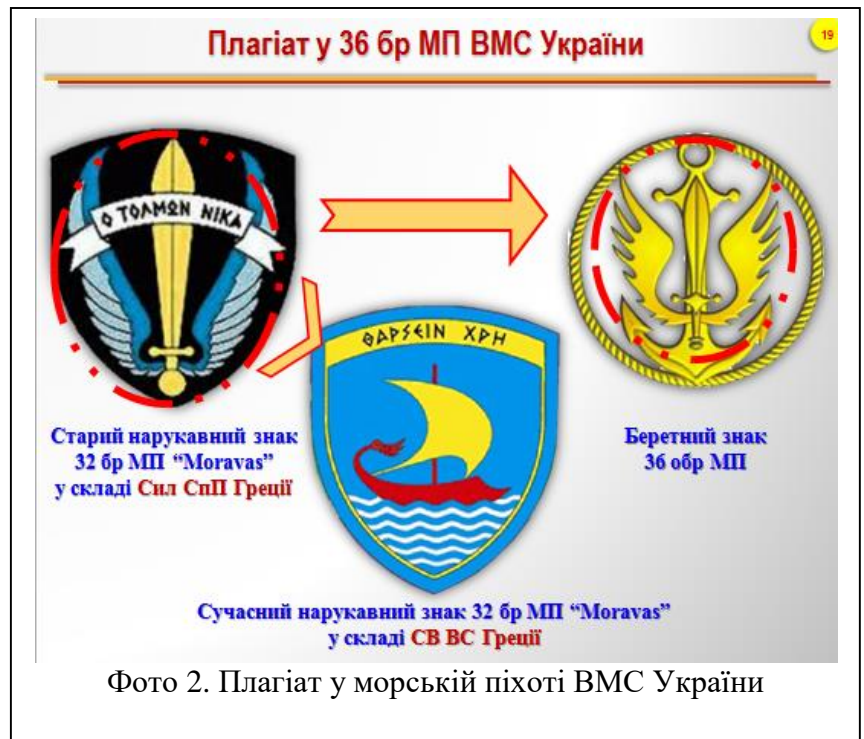
- створення нових геральдичних відзнак об'єктів військової історії держави;

- захист існуючих геральдичних відзнак і застосування санкцій, у тому числі за довільне тлумачення, розповсюдження і використання геральдичних відзнак об'єктів військової історії;

- неоднозначність у вирішенні суперечностей і конфліктів (у тому числі – захист авторських прав) у питаннях створення, використання (елементів або символу в цілому) і розповсюдження геральдичних відзнак об’єктів військової історії держави.

Сказати, що наразі стан справ у питаннях мілітарної символіки жахливий – це нічого не сказати. Далі подані фотографії, що характеризують існуючий стан справ (фото 1, 2, 3, 4):

“Еволюція” наукавної нашивки 72 омбр

16

Фото 3. Чудасії у Сухопутних військах

ЗРАЗКИ

знаків розрізнення військовослужбовців Державної прикордонної служби України
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1301-17/paran15#n15>

Знак генерала армії України – ?

Емблема вищого офіцерського складу має вигляд двох схрещених пірначів (наведено булав).

Загальновійськова емблема – ?

Емблема авіаційних частин, підрозділів юридичного і медичного забезпечення – ?

Установлено 4 види нагрудних знаків військовослужбовців авіаційних частин Державної прикордонної служби України

Під час виготовлення знаків розрізнення військовослужбовців дозволяється використовувати будь-які матеріали, визначати їх сировинний склад та кольори.

Фото 4. Повна нісенітниця у Державній прикордонній службі

Тобто знаходить підтвердження стара мудрість “Що в голові – те й на голові”.

Основні напрями створення елементів військової символіки.

Почесний стяг (хоругва) – виключно на підставі Указу Президента України-Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України. Почесний стяг не є заміною Бойового Прапора. Почесний стяг призначений для відзначення військового формування за видатні заслуги під час захисту незалежності України, її територіальної цілісності і захисту конституційного ладу у ході ведення бойових дій, значні досягнення у бойовій підготовці, під час виконання спеціальних та навчально-бойових завдань. Створюється на підставі вимог вексилології в єдиному екземплярі.

Вже розроблені почесні стяги для 24 омбр “імені короля Данила”, 93 омбр “Холодний Яр”, на завершальній стадії – почесні стяги для 16 бр АА “Броди”, 1 отбр “Сіверська”, у стадії розробки – почесний стяг для 48 ібр “Кам’янець-Подільська” та низки інших військових формувань.

Слід зазначити, що ця справа – досить коштовна, адже вартість Почесного стягу складає близько 30 тис. грн. Але, незважаючи на це, Міністерство оборони, Генеральний штаб ЗС України таке ставлення цілком підтримують, бо далі мають бути ритуали посвячення у “воюка бригади” та інші заходи. Завдання відповідним структурам морально-психологічного забезпечення визначено.

Герб військового формування – повнокольорове зображення яке має враховувати традиції та спадковість з історичними формуваннями українського війська, особливості розташування і зв’язок з місцевістю, де розміщено військо формування та інші чинники, що суттєво відрізняють або притаманні лише цьому військовому формуванню (належність до виду (роду) військ, особливості виконання завдань за основним бойовим призначенням, історія формування за часів незалежної України, видатні заслуги під час захисту України у ході ведення бойових дій або у ході бойової підготовки).

Герб призначений для використання у засобах масової інформації,

електронних виданнях, на речах та іншій цивільній продукції мілітарного спрямування з метою популяризації служби у цьому військовому формуванні.

Розробка таких гербів – перспектива віддалена, адже зараз актуальним є питання повної переробки нарукавних нашивок з'єднань та частин Збройних Сил України.

Нарукавний знак – емблема (повнокольорова та захисна), що однозначно ідентифікує військовослужбовця за належністю не тільки до певного виду (роду) військ, але й до конкретної управлінської структури (МО, ГШ, окремі управління та спеціальні служби), бригади, полку, а інколи – окремого батальйону. У першу чергу мова йдеться про ті батальйони, що були утворені у 2024-2015 роках як добровольчі (“Айдар”, “Волинь”, “Горинь”, “Київська Русь”, 9, 11, 17, 34, 42 та деякі інші (що стали базовими для формування гірсько-піхотних, мотопіхотних, спеціальних бригад і полків). Тільки для з'єднань та частин Сухопутних Військ ЗС України необхідно впровадити нарукавні нашивки: оперативні командування – 4; бригади – 21; полки – 4; окремі батальйони – 4.

Емблема виду (роду) військ – мініатюра, що однозначно ідентифікує військовослужбовця за належністю до конкретного певного виду (роду) військ або його військово-облікової спеціальності. Докладніше – наказ 606.

3. Перспективи розвитку мілітарної символіки Збройних Сил України.

- почесний стяг (хоругва) – тільки для “іменних” з'єднань та частин ЗС України;

- герби з'єднань та частин ЗС України;

- нарукавні знаки і нашивки з'єднань та частин ЗС України;

- нарукавні знаки органів управління ЗС України;

- технічні описи на усі види продукції.

Тільки для з'єднань та частин Сухопутних Військ ЗС України необхідно впровадити нарукавні 33 знаки і відповідні нашивки: оперативні командування – 4; бригади – 21; полки – 4; окремі батальйони – 4. За умови роботи над кожним

з них протягом 10 днів загальний час становитиме 330 днів (майже рік)!

4. Пропозиції щодо розвитку мілітарної символіки України

Відсутність єдиного загальнодержавного зводу правил, що регулюють створення і використання геральдичних знаків та символіки, спонукає якнайшвидше вийти з неоднозначної ситуації. Запити і потреби армії, поліції, інших силових відомств у створенні відомчої символіки змушує не тільки думати, але й розробляти відповідні знакові системи. Але відсутність спеціальної законодавчої бази призводить до волюнтаризму і неграмотних рішень.